

6 Vanhan suolareitin jäljillä Alppien laidalla

-Royan laakso, Mercantourin kansallispuisto ja Merveillesin laakso

Royan laakso on poikkeuksellisen hyvin säilyttänyt aitoutensa. Vaikuttavaa vuoristoluontoa täydentävät arkkitehtoniset aarteet kultakaudelta suolareitin avainpaikalla.

Komeat barokkirakennukset, erityisesti lukuisat kirkot, ovat vuosisatojen koettelemia mutta kantavat rapautumisen uljaasti.

Valtaosa Royan laaksoa kuului Italialle aina toisen maailmansodan loppuun asti. Ranska perusti vuoristoalueille Mercantourin kansallispuiston, jonka nimi otettiin keskeisestä vuorijonosta. Puisto tarjoaa lukuisia reittejä myös pitempien vaellusten ystäville.

Suolareitin historia. Royan laakson kautta kulki entisaikojen ainoa käyttökelpoinen kauppareitti Välimereltä Sardinian kuningaskunnan pääkaupunkiin Torinon. Suolareitti alkoi Villefrance sur meristä Nizzan kyljessä, jonne valkoista kultaa tuotiin Hyeresin ja Toulonin suolakentiltä. Suolaa tarvittiin paljon: elintarvikkeiden säilyttämisen lisäksi nahkateollisuudessa.

Suolaa rahdattiin Royan laakson läpi 1600-luvun lopulla vuosittain jopa 55 000 tonnia. Lähes 15 000 muulia kantoj selässään 80 kilon lastia. Italiasta tuotiin paluukuormana mm. kankaita, villaa ja nahkoja.

Sospelin takaiset Royan laakson pohjoisosat kuuluivat Italiaan aina lokakuuhun 1947. Kun Nizzan alue liittyi Ranskaan 1860, Napoleon III suostui Italian kuninkaan Victor Emmanuel II:n toivomukseen pitää vuoristoseudut. Ne olivat kuninkaan metsästysmaita.

Asukkaat olisivat halunneet liittyä Ranskaan, mutta heidän ääntään kuultiin vasta, kun Italia oli toisen maailmansodan häviäjien joukossa. Vanhan rajalinjan muistona Royan laakson eteläosissa on 1930-luvulla rakennettuja ranskalaislinnoituksia, jotka ovat osa Maginot -linjaa. Siihen kuuluu kilometrin päässä Sospelista sijaitseva St Rochin linnoitus. Vastaavasti pohjoisempana on museoiksi muutettuja italialaisia varustuksia.

Tunneliriita leimuaa. Vanha muulien polkema suolareitti menetti merkityksensä, kun Tenden tunneli rakennettiin 1878 noin 10 kilometrin päähän Tenden kaupungista. Yhteydet Ranskan ja Italian välisessä vuoristomaastossa ovat kuitenkin edelleen hitaita verrattuna rannikon moottoriteihin ja luotijuniin. Tenden tunnelin parannustyöstä on sovittu, mutta sitä ei ole aloitettu.

Lisäksi Ranska ja Italia ovat sopineet uuden tunnelin rakentamisesta ja tieyhteyksien

parantamisesta maiden välillä. Uusi tunnelihanke, joka yhdistäisi Torinon ja Grenoblen, on kuitenkin herättänyt vastustusta varsinkin Italiassa, jossa on ollut sitä vastaan suuria jopa väkivaltaisia mielenosoituksia.

Mercantourin kansallispuiston pinta-ala on 68 500 hehtaaria ja se ulottuu Sospelista Barcelonnetteen. Laidalta toiselle on pituussuunnassa noin 90 kilometriä ja leveyttä on 30 kilometriä. Korkeimmat huiput nousevat 2500-3000 metriin. Puiston läpi kulkee yksi suurista kävelyreiteistä, joka ulottuu myös Italian puoleiseen kansallispuistoon.

Mercantourin kasvilajien määräksi on laskettu 2 400, niistä 220 on hyvin harvinaisia ja 40 on sellaista, ettei niitä esiinny muualla. Lisäksi alueella viihtyvät monet harvinaiset eläimet, joista murmeleihin kuuluva marmotte on laakson tunnuseläin. Myös sudet ovat palanneet. Puisto ylpeilee niin ikään metsoillaan.

Merveillesin laakso. Kansallispuiston helmi on Merveillesin laakso. Nimi tarkoittaa ihmeiden laaksoa. Ilmaisuu kuvaa laakson kauneutta, jota lisäävät monet pienet järvet, mutta liittyy kiinteästi alueen mystiseen historiaan. Se on edelleen täynnä arvoituksia.

Laaksossa on noin 40 000 esihistorialliselta ajalta peräisin olevaa pientä kiveen kaiverrettua piirrosta, pronssiajalta 1800-1500 eKr. Piirroksissa toistuvat tietyt aiheet: erityisen paljon on sarvipäisiä eläimiä.

Piirroksille on kehitetty monenlaisia selityksiä, mutta niiden tulkitaan olleen osa uskonnollisia kulttimenoja, sillä laakso sijaitsee Mont Begon (2872) juurella Royan sivuhaaran varrella. Vuori on ollut liguriheimojen pyhiinvaelluskohde.

Merveillesin noin 14 neliökilometrin suuruiseen laaksoon voi tutustua merkittviä reittejä pitkin kävellen, mutta sinne toivotaan mentävän vain opastetuilla kierroksilla. Muuten Mercantourin kansallispuiston alueella voi liikkua vapaasti. Vaikka Välimeri on lähellä, ilmasto on talvisin kokonaan toinen. Alueella on lunta varhaisesta syksystä pitkälle kevääseen.

Merveillesin laakson museo Tendessä esittelee alueen muinaishistoriaa, luontoa ja perinteisiä elinkeinoja.

Mercantourin kansallispuiston toimisto sijaitsee Sospelissa ja on avoinna kesäkuun puolesta välin syyskuun puoliväliin. Se järjestää retkiä kansallispuistoon, jossa on kävelypolkujen lisäksi pyöräilyreittejä.

-Kadonnutta vaurautta etsimässä
Sospel

Sospelin ympärillä vuorenhuiput tavoittelevat kilometriä mutta pikkukaupunki sijaitsee 350 metrin korkeudessa sisämaan suojaisessa laaksossa.

Vaikka Sospelissa ollaan vain parinkymmenen kilometrin päässä Mentonista, maailma on kokonaan toinen. Vauraus on mennyttä, ei kasvavaa. Sospelissa voi leikitellä ajatuksella, miten moni rannikon turistipyöydys olisi samanlainen ilman pelastavaa Välimerä.

Suolasilta ja vanha kaupunki. Sospelissa suolareitti ylitti Bevera -joen, jonka yli johtava silta on alkuaan 1200-luvulta, mutta sitä on korjailtu myöhemmin 1600- ja 1700-luvuilla. Sillan ylityksessä kerättiin tullit. Tullitorni tuhoutui toisessa maailmansodassa mutta rakennettiin uudestaan. Aina 1960-luvulle asti torni toimi kauppana.

Oikeastaan koko vanha kaupunki, Saint Nicholas, Beveran pohjoisrannalla, on elävää historiallista museota. "Suolasilta" tuo alueelle nimen antaneelle Place Saint Nicolasille. Tätä Pyhän Nikolauksen aukiota kutsutaan myös Pyhän Hengen aukioksi, Place du Saint Esprit, sillä sen laidalla on Pyhän Hengen veljeskunnan vanha talo, joka toimi myöhemmin kaupungintalona. Kauniisti holvattujen käytävien koristaman rakennuksen kruunaa lammasreliefi Jumalan suojelemaan symbolina.

Sillan jälkeen suolareitti jatkui rue de la Republique, joka henkii edelleen keskiaikaa. Samojen talojen Bevera-joen puolelle antavat julkisivut ovat aivan toisenlaisia, sillä niitä koristavat 1800-luvun seinämaalaukset.

Vielä Republique keskiaikaisempi katu on Pyhän ristin, Saint Croixin kappelille vievä rue des Tisserands. Kapean kapealla kutojien kadulla syntyi aikanaan silkkiä, joihin saatiin langat laakson mulperipuista.

Place de la Cabraia, vuohitori. Suolavarastot olivat ennen joen ylitystä Place de la Cabraialla, joka on saanut nimensä vuohista. Italiaksi vuohi on capri. Vuohet koottiin torille ennen kuin ne vietiin kesälaitumille vuoristoon. Sama toistui eläinten palatessa.

Saint Michelin kirkko ja aukio. Uljain Sospelin monista toreista on Saint Michel, jota hallitsee Pyhälle Mikaelille omistettu suuri 1641-1762 rakennettu barokkikirkko. Kirkon roomaaninen kellotorni on peräisin aikaisemmasta vanhasta basilikasta.

Selvästi rappeutuneessa kirkossa on arvostetun, italialaista tyyliä edustaneen Francois Brean kolmiosainen alttaritaulu vuodelta 1520. Se kuvaa Marian ilmestystä ja on varsinaisen alttarin vasemmalla puolella.

Mustavalkoisella kivimosaiikilla koristeltu kirkkoaukio on harvinaisen hyvin säilynyt, mutta näkymää on rumentanut käyttö parkkipaikkana. Harmoniaa täydentävät kappeli ja kirkkoa vastapäätä oleva Palais Ricci, jonka kauniit maalaukset ovat kovin haalistuneet.

Linnan ja luostarin rauniot. Kirkon vierestä leveät kiviportaat, montee dr Louis

Saranito, johtavat vanhan linnan raunioille. Kirkon takaa löytyvät myös kaupunginmuurien ja vanhan luostarin rauniot. Jos jatkaa linnalta oikealle rautatiesillalle, sieltä aukevat komeat maisemat.

Linnan aukiolta, Place de la Tourilta, käännös vasempaan kiertää kylän toiselle laidalle. Matkalla voi ihaila kaunista vaaleanpunaista Fenoclion vaakunalla varustettua palatsia. Pikkukatu tuo kaupungintalon taakse, josta rue St Pierre palauttaa takaisin Saint Michelin kirkolle. Kortteleita kannattaa kierrellä. Sospel tarjoilee aitoutta. Pikkupalatsia lukuunottamatta talot ovat kiven harmaita.

Sospelin ympärillä on noin 300 kilometriä kävelyreittejä. Pääreitit kulkevat suolasillan kautta.

Mentonista bussilla Sospeliin ja junalla Nizzaan

Sospel sopii hyvin vuoristoretken kohteeksi, sillä sinne pääsee helposti junalla Nizzasta ja bussilla Mentonista. Erityisen palkitseva on autokyyti Mentonista Sospeliin.

Tie kurvailee rotkojen reunoja samalla kun se kiipeää yhä korkeammalle. Jo ennen Montin pikkukylää tulevat näkyviin ensimmäiset, vanhan Sospeliin tuoneen raitiovaunulinjan sillat. Niitä kutsutaan ranskaksi aquedukteiksi. Reitin varrelle osuu Castillonin uusi kylä, joka rakennettiin maanjäristyksen tuhoaman paikalle.

Taiteilijoiden asuttamasta Castillonista näkyy vielä meri, joka jää taa, kun bussi on selvinnyt kilometrin korkealle Castillonin huipulle. Tunnelin jälkeen alkaa laskeutuminen laaksoon.

Jos palaa Sospelista Nizzaan junalla, rata poikkeaa useisiin tunneleihin, mutta tarjoilee näköaloja vuorten reunustamiin rotkoihin. Peillen ympäristöä pilaavat louhokset, mutta Peillon Ste Theclessä näkee vilahduksen todella upeasta Peillonin käpykylästä.

-Tende tavoittelee korkeuksia

Tende on Sospelin ohella toinen Royan laakson avainpaikoista. Se sijaitsee 820 metrin korkeudessa jyrkkien vuorijonojen välisessä solassa. Kaupunki näyttää erikoiselta, sillä se on rakennettu luonnon korkeuserojen mukaan terassimaisesti.

Lascairsin linna ja hautausmaa. Tenden yläpuolella maisemaa hallitsevat 1300-luvulla rakennetun Lascairsin linnan rauniot, joiden ympärillä on nykyisin hautausmaa.

Lascairsin nimi tulee vastaan Rivieralla monessa paikassa. Suku oli Tenden läänitysherroja, jotka keräsivät myös suolaveroa. Ludvig XIV:n joukot tuhosivat Lascairsin linnan 1692, mutta jäljelle jäi pala muuria ja kellotorniksi muutettu varustorni. Rauniolle perustettu hautausmaa on kauempaa kuin erillinen kaupunginosa.

Mahtisuvun kunniaksi pääkadulta, rue Francelta, linnakukkulalle nousevat kadut on nimetty Beatrice Lascairisille. Häntä arvostetaan bysanttilaisena prinsessana.

Vanha kaupunki. Toki suolakauppa vaurastutti Tendessä muitakin kuin linnanherroja. Moni komea talo kertoo menneestä suuruudesta, mutta kauniit koristelut ovat enimmäkseen rapautuneet. Taloissa on edelleen vanhoja kivilaatoista tehtyjä kattoja. Laatat on paikoin kiinnitetty puuriu'uilla.

Alempaa kaupunkia hallitsee kauniisti maalauksilla barokkikoristeltu kirkko, jonka torni on 36 metriä korkea. Kirkolle pääsee Rue Francea pitkin ”yläkaupungista”.

Tenden uutta osa hallitsevat rautatieasema ja kaupungintalo sekä Merveillesin laakson museo. Se esittelee kattavasti osin myös englanniksi Merveillesin laakson ihmeet ja historian.

Tenden ympärillä on lukuisia kävelyreittejä.

Saint Dalmas de Tende. Saint Dalmas de Tende sijaitsee neljän kilometrin päästä Tendestä etelään. Pikkukylässä on uskomattoman suuri rautatieasema. Selityksenä on Italian johtaja Benito Mussolini, joka rakensi raja-aseman korostamaan Italian mahtia.

-Pikkukylä täynnä arvorakennuksia
La Brigue

www.labrigue.fr

La Brigue on herttainen pikkukylä ja samalla elävä kulttuurihistoriallinen museo. Se on 800 metrin korkeudessa ja läheisten vuorten jyrkillä rinteillä laiduntaa edelleen kesäisin paikkakunnan nimikkolammasrotua, kyömynenäistä ja koukkusarvista.

La Briguessa on arvorakennuksia kuin konsanaan suuressa kaupungissa ja useissa taloissa on paljon kauniita koristeluja. Lascairsin läänitysherroista muistuttaa raunioituneen linnan pyöreä torni 1300-luvulta.

Kirkot ja kappelit. La Collégiale Saint Martin, Pyhälle Martille omistettu kirkko edustaa romaanista tyyliä ja on osin 1200-luvulta. Kirkon koristelut ovat myöhemmältä barokin ajalta. Kellotorni on 1400-luvulta.

Kirkon nimikkoaukio on varsinainen kappelikeskittymä, sillä sen laidoilla on vielä valkoisten penitentsien veljeskunnan jäljiltä kaksi uljasta barokkikappelia 1700-luvulta. Toinen on nimeltään L'Annonciation eli Marian ilmestykselle omistettu ja toinen L'Assumption, joka kunnioittaa Marian taivaaseen astumista.

Neljäs kirkko on la Chapelle Saint Martin. Sen ympärillä Nizzalle omistetulla aukiolla, Place de Nice on myös ravitsemuspalveluita.

Merialppien sikstiiniläiskappeli, Le Sanctuaire de Notre Dame des Fontaines.

Neljän kilometrin päässä La Briguesta on kokonaan maalauksin koristettu pikkukirkko, jota kutsutaan Merialppien sikstiiniläiskappeliksi Pietarinkirkon mallin mukaan. Kappelin 220 neliön maalauksista Neitsyt Marian elämää kuvaavat freskot ovat peräisin vuodelta 1481 ja Kristuksen kärsimyksiä kuvaavat Giovanni Canvesion freskot vuodelta 1492.

Kappelin vanhimmat osat ovat 1100-luvulta ja sen varsinainen nimi on Le Sanctuaire de Notre Dame des Fontaines. Fontaine tarkoittaa vedenottoa, jolle kirkko rakennettiin.

Kappelille lähtee vuoren rinteessä kulkeva opastettu luontopolku kylän itälaidalta. Polulle pääsee kylän halki virtaavan pikkujoen yli johtavan sillan kautta. Sillan vieressä on erikoinen kunnostettu mehiläispönttöjen aitaus.

Myös varsinaista maantietä pitkin kävelemällä pääsee kappelille ja silloin reitin varteen tulee vanha 1400-luvulla rakennettu silta, Pont du Coq. Maantie ja kävelypolku kääntyvät vasemmalle kappelille vanhan tiilenpolttamon raunioiden luona.

Avoimna: 2.5.-1.11. 10-12.30 ja 14-17.30, muina aikoina käynnistä sovittava turistitoimiston kautta 04 93 79 09 34

Turistitoimisto, Place Saint Martin, avoinna päivittäin 9.30-12.30 ja 14-17.30

-Saorgen lumoava luostari

Saorgessa on vain muutama sata asukasta ja se sijaitsee kapeana kaistaleena jyrkässä vuorenrinteessä omissa rauhassaan. Kylässä on Rivieran kaunein luostari ja edelleen kuusi kirkkoa muistuttamassa uskonnon menneestä vallasta.

Kun Saorge kukoisti, asukkaita oli yli kolme tuhatta ja kirkkoja kymmenen. Kylän keskustaa hallitsee Vapahtajalle omistettu kirkko Eglise Saint Sauveur. Se on vaikuttavan suuri ja kaunis, mutta rapistunut. Kirkko on alkujaan rakennettu 1400-luvulla ja korjattu nykyasuun 1718.

Kirkkoaukion luota lähtee holvikujamaisia katuja kylän korkeimpaan osaan. Talot

ovat kiveä ja osin vanhoja puolustustorneja. Ylhäältä aukeaa näköala myös luostarille, joka piilottelee kylän vastakkaisella laidalla.

Luostarin lähellä on uljas roomalainen kirkko torneineen, mutta 1100-luvulla rakennettu kirkko La Madone del Poggio on nykyisin yksityisomistuksessa. Tältä Poggion Madonnan kirkolta voi jatkaa kävelyä edelleen seuraaville kappeleille tai Italiaan asti.

Saorgen luostari, Monastère de Saorge. Saorgen fransiskaaneille kuulunut luostari perustettiin 1633. Rakennukset valmistuivat 1662. Ranskan vallankumouksen mainingeissa munkit ajettiin pois, mutta he palasivat, joutuivat uudestaan lähtemään ja tulivat takaisin vielä vuosiksi 1969-88.

Harvinaisen kauniilla paikalla sijaitseva luostari on nykyisin yhdistelmä museota ja kirjailijoille työskentelytilaa tarjoavaa taidelaitosta. Luostarin kirkko on omistettu ihmeitä tekeväille jumalanäidille, Notre Dame des Miracles. Sen julkisivu edustaa 1700-luvun lopun barokkityyliä.

Varsinainen luostarin aarekammio on ruokasali, jota koristavat 1600-luvun lopun freskot. Ne kuvaavat fransiskaanien aatteellisen isän Pyhän Fransiscuksen ajattelumaailmaa, jossa kohtuus oli avainasemassa. Maalaukset ovat säilyneet ilman restaurointia.

Luostarin suojissa on puutarha, jonka herkuilla hemmotellaan kirjailijavieraita. Käytävillä voi mietiskellä, millaista elämä oli ennen. Paha maailma oli kaukana, mutta selviytyminen vaati melkoista työtä.

Avoimna: luostari ilmoittaa esitteessään aukioloaikojen voivan muuttua.
2.5.-30.9. ti-su 10-12 ja 14-18, helmi-, maaliskuu-, huhti- ja lokakuu ti-su 10-12 ja 14-17.
www.monuments-nationaux.fr

Kävellen Saorgeen Fontanista: Saorgeen kävelee helposti sen kyljessä sijaitsevasta Fontanin pikkukylästä. Fontan sijaitsee laaksossa mutta silti 425 metrin korkeudessa ja on saanut nimensä hyvistä vesivaroistaan. Reitti Roya-joen yli ohittaa kylien yhteisen aseman, jonka luota lähtee Saorgeen myös vuoren ylittävä kävelyreitti. Opastuksen mukaan matkaan menee kaksi tuntia.

Kun jatkaa maantietä suoraan Saorgeen, sinne pääsee vartissa, mutta reitti kulkee lyhyen tunnelin läpi. Tunnelissa on koloja, joihin kävelijä voi vetäytyä suojaan autoilta, mutta sesongin ulkopuolella liikennettä on vähän.

Fontan

www.fontan-tourisme.com

Fontan sijaitsee Roya-joen molemmilla rannoilla. Kylän kohdalla on 1914 käyttöön otettu Ranskan sähköyhtiön EDF:n voimala. Kun kävelee Roya-joen rantaa Saorgen puoleisella sivulla, päätyy voimalan kohdalla olevalle vanhalle hautausmaalle. Sen luota kävelyreitti jatkuu kohti St Dalmasia.

Kirkko joen toisella laidalla on näyttävä 1700-luvun barokkiluomus. Kylän yläpuolella on lukuisia kävelyreittejä ja kaksi vanhaa pikkukylää 800 metrin korkeudessa. Ventimiglian ja Cuneon välisen radan erikoistunnelit ovat juuri Fontanen alueella.

Breil sur Roya

Breil sur Roya sijaitsee laaksossa Roya-joen rannan molemmilla puolilla. Vanha kaupunki on itärannalla aivan yli 1600 metriin kohoavan Arpetten vuoren kyljessä.

Breil sur Roya on yhtä aito kuin naapurikylätkin, mutta ei yhtä idyllinen. Vanhaa kylää hallitsee kirkko, Santa-Maria Albis, joka on rakennettu 1700-luvun alussa.

Yhteydet: Mentonista Sospeliin bussilla numero 15 ja Mentonista Tendeen bussilla numero 905.

Paikallisjunat Nizza -Tende tai Ventimiglia - Cuneo. Kesä-syyskuussa Nizzasta Tendeen kulkee päivittäin erikoisjuna, Train des Merveilles, touko- ja lokakuussa se ajaa viikonloppuisin ja lomapäivinä.

Jos matkustat Italian rautateiden junalla Ranskasta Italian puolelle vaikkapa Tendestä Ventimigliaan lippu on kallis, koska se on kansainvälinen junalippu. Sen sijaan sisäisen liikenteen matka Ventimigliasta Cuneoon on edullinen, vaikka ajetaan Ranskan halki.

Royan laaksossa on mahdollista katsoa usea paikka saman päivän aikana yhdistelemällä junia ja busseja, mutta se vaatii aikataulujen varmistuksen, sillä bussivuoroihin vaikuttavat koulujen lomakaudet.

Kyliä väliset kävelyreitit kiipeilevät vuorten yli ja vievät aikaa, vaikka matkat eivät ole pitkiä.

-Henkeäsalpaava tunnelireitti Cuneoon

Royan laakson kautta liikennöivän Italian sisäisen paikallisjunan reitti Ventimiglian ja Cuneon välillä on ainutlaatuinen, suorastaan henkeäsalpaava. Matkan varrella on lähes sata tunnelia, osa niistä on toki varsin lyhyitä. Aivan samoin lähes sata siltaa kiipeilee rotkojen ja jokien yli.

Varsinaisessa tunnelien tunnelissa juna kiertää spiraalia vuoren sisällä voidakseen

kohota yhä ylemmäs ja ylemmäs. Meren pinnalta noustaan 1040 metriin ennen kuin Tenden jälkeen aletaan laskea kohti Cuneon tasankoa.

Ventimiglian ja Cuneon välinen rata valmistui 1928, mutta sitä tuhottiin toisessa maailmansodassa niin pahasti, että liikenne alkoi uudestaan vasta 1979.

Talvisin junat täyttyvät laskettelijoista, sillä heti Tenden jälkeinen Italian puolen paikkakunta Limone on laskettelukeskus.

Junamatka Ventimigliasta Cuneoon vie vajaat kaksi tuntia hieman junasta riippuen. Junaliput ovat halpoja, kun matkustaa Italiasta Italiaan eli Ventimigliasta Cuneoon.

Cuneo on jo Piemonten maakuntaa. Se on kaunis ajan patinan leimaama kaupunki hienolla näköalapaikalla vuorten välissä mutta laaksossa omalla pienellä tasaisella kukkulalla kahden joen välissä. Kolmion muotoinen vanha kaupunki oli muurien ympäröimä aina 1800-luvun alkuun.

Cuneo on hämmästyttävän rikas: täynnä vanhoja barokkikirkkoja ja upeita kahviloita, joiden sisustukset henkivät mennyttä aikaa. Rautatieasema on valtaisa Mussolinin aikainen palatsi.